

Ergashev M.A.

Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti Olmaliq filiali Konchilik ishi kafedrasida assistenti

Sulxonov D.A.

Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti Olmaliq filiali 3F-21YOKI guruh talabasi

sulxonovdiyorbek2@gmail.com.

RUDANI CHUQUR SKVAJINALAR ORQALI MASSIVDAN AJRATISH BILAN MAGAZINLASHTIRIB QAZIB OLIISH TIZIMI

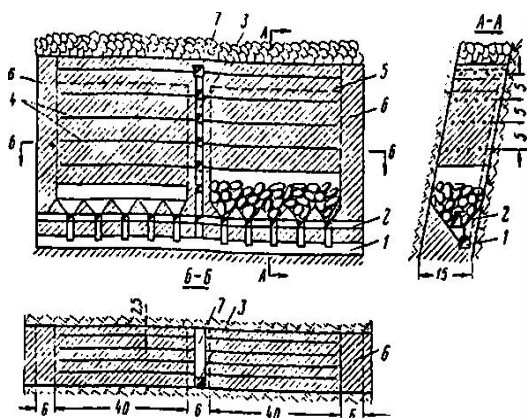
Annotatsiya: Bu maqolada magazinlab qazib olish tizimining qulayliklari, aynan shu tizimning chuqur skvajinalar bilan qazib olish varianti, chuqur skvajinalar bilan qazib olishda ruda tanasi qalinligi va yotish burchagi, rudani massivdan ajratib olish davrida ruda yo‘qotilishi va sifatsizlanishi va ularni oldini olish haqida so‘z yuritilgan.

Kalit so‘zlar: Ruda, skvajina, portlovchi modda, yotish burchagi, ruda qalinligi, nimqavat shtreki, yelpig‘ichsimon sxema, veyersimon sxema, ruda yo‘qotilishi, ruda sifatsizlanishi.

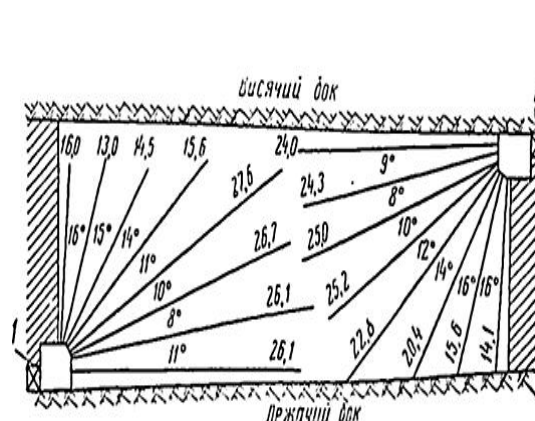
Bu tizim asosan juda qalin ruda konlarini qazib olishda qo‘llaniladi. Shuning uchun bu tizim nisbatan kam tarqalgan.

128-rasmda qazib olish tizimining odatdagi varianti ko‘rsatilgan

Chuqurligi 30–40 m gacha bo‘lgan skvajinalar qoplamasi (koronka) almaz yoki qattiq metal aralashmasidan iborat aylanma burg‘ilash stanoklari yoki sharoshkali stanoklar bilan burg‘ilanadi. Skvajinalarni burg‘ilash ishlari har 3–5 m masofada o‘tilgan nimqavat ortlaridana malga oshiriladi. Skvajinalar qatoridagi skvajinalar oraliq masofasi uning diametriga bog‘liq holda 2–3 m bo‘lishi mumkin. 129-rasmda qalinligi 10–20 m bo‘lgan ruda tanalarini magazinlashtirib qazib olishda chuqur skvajinalarni yelpig‘ichsimon joylashtirish sxemasi ko‘rsatilgan.

1-rasm. Rudani chuqur skvajinalar orqali massivdan ajratish bilan magazinlashtirib

2 - rsm. Rudani chuqur skvajinalar orqali massivdan ajratib olish.

qazib olish tizimi:

1-tashish shtreki; 2-ikkilami maydalash shtreki;

3-yuqorilovchi lahim;4-portlatish skvajinalari; 5-ship seligi;

6-kameralararo selik; 7-burg'ilash orti.

Chuqurligi 12–15 m dan 25–27 m gacha bo'lgan skvajinalar yuqorilovchi laximlardan yelpig'ichsimon sxemada burg'ilanadi. Yelpig'ichlarning oraliq vertikal masofasi 1,5 m (massivdan ajratilgan qatlam qalinligi)ni tashkil etiladi.

Shpurlarni chuqur skvajinalar bilan almashtirish qalin ruda konlarini qazib olishda qazib olish joyi ishchilari mexnat unumdorligini oshiradi, qazib olish xarajatlarini kamaytiradi, ishchilar kameradagi ochiq ship tagida ish olib bormasligining xisobiga mexnat xavfsizligi yaxshiroq ta'minlanadi, chang xosil bo'lishini va silikoz bilan kasal bo'lishni keskin kamaytiradi.

Rudani magazinlashtirib qazib olish tizimida rudani massivdan chuqur skvajinalar bilan ajratishning kamchiliklari: ruda tanasining atrof tog' jinslari bilan tutashgan joylari notekis va ruda tanasining qalinligi keskin o'zgaruvchan bo'lganda, ruda yo'qotilishi va sifatsizlanish darajasining yuqoriligi. Rudani magazinlashtirib qazib olish tizimi qalinligi 0,5 m dan 3–5 m gacha bo'lgan tomirsimon, keskin qiya yotgan ruda konlarini qazib olishda keng qo'llaniladi. Rudani magazinlashtirib qazib olish tizimlari ayniqsa tomirsimon ruda tanalarini qazib olishda samaradorligining ikki asosiy ko'rsatkichi, qazib olish joyi ishchilarining mexnat unumdorligi va qazib olish ishlarining jadalligi bo'yicha boshqa xar qanday qazib olish tizimidan sezilarli afzalliklarga ega.

Tomirsimon ruda tanalarini qazib olishda rudani magazinlashtirib qazib olish tizimining afzalliklari:

1. Mexnat unumdorligi yuqoriligi va rudani qazib olish tan narxining pastligi;

2. Qazib olish bo'shlig'ining shipi rudalari va yondosh tog' jinslar xolatini nazorat qilish imkoni mavjudligi. Bunda rudani blokdan chiqarish ishlari to'g'ri olib borilsa ishchilarning xavfsizligi taminlanishi va shamollatish qulayligi;

3. Blokda qazib olish ishlarining jadal olib borilishi.(15–20m/oy). Bu ko'rsatkich yoppasiga va ship pog'ana qazib olish tizimlariga nisbatan 2–2,5,bo'shliqni to'ldirib qazib olish tizimlariga nisbatan 3–4 barobar yuqori.

Kamerada katta miqdordagi massivdan ajratilgan ruda zahirasi mavjudligi xisobiga shaxta unumdorligining doimiyligini va boyitish fabrikasiga yuboriladigan ruda tarkibininig nazoratini ta'minlash.

4. Tizimning soddaligi, kon-geologik sharoitlar o'zgarganda tizim tuzilishi elementlarini o'zgartirishnig osonligi va rudani qazib olishni davriy tashkil qilish qulayligi.

Ushbu qazib olish tizimning kamchiliklari quydagilardan iborat:

1. Ruda tanasining ayrim joylarida puch tog' jinslari bo'lishi, atrof tog' jinslarining turg'unligi yetarli bo'lmasa, shuningdek qalinligi 0,7–0,8 m gacha bo'lganruda tanalariniqazib olishda ruda

sifatsizlanishi yuqori darajada bo'ladi. Bu tizimda puch tog' jinslarini ajratib olish, blokdan aloxida chiqarish yoki blok ichida ya'ni qazib olishdan xosil bo'lgan bo'shliqda qoldirish imkoni yo'qligi.

2. Ruda tanasidan ajralib turgan taromqlarni qazib olishda rudaning katta miqdorda yo'qotilishi va sifatsizlanishi ro'y beradi.

3. Rudalarni blokdan navlarga ajratib chiqarish imkoni yo'qligi.

Massivdan ajratilgan ruda magazinda ma'lum muddatda saqlanganda oksidlanishi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sohibov I. Y. et al. QIZIL-OLMA //KONI SHAROITIDA KON LAHIMLARIDAGI KON BOSIMINI EXAMINE 2D KOMPYUTER DASTURIDA HISOBLASH ISHLARINING TAHLILI//Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities. – 2023. – T. 11. – №. 5. – С. 2414-2424.

2. Хайитов О. Г., Худайназаров Т. М., Эргашев М. А. ПРОИЗВОДСТВЕННЫЕ УЧАСТКИ ФИЛИАЛА «РАЗРЕЗ АНГРЕНСКИЙ» //Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities. – 2023. – Т. 11. – №. 3. – С. 119-127.

3. Алимов Ш. М., Эргашев М. А., Ўралбоева Д. Ф. МЕТОДЫ РЕГУЛИРОВАНИЯ СТЕПЕНИ ДРОБЛЕНИЯ ГОРНЫХ ПОРОД //O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI. – 2022. –Т. 2. – №. 13. – С. 625-627.

4. Хасанов А. С. и др. ИЗУЧЕНИЕ ЗОЛОТА В ПРОБЕ РУДЫ МЕСТОРОЖДЕНИЯ «ЕШЛИК I» //IJODKOR O'QITUVCHI. – 2023. – Т. 3. – №. 33. – С. 236-242.

5. Axbaraliyevich E. M. FOYDALI QAZILMA KONLARINI OCHIQ USULDA QAZIB OLISHDAN BO'SHAGAN MAYDONLARNI REKULTIVATSIYASI QILISH JARAYONINING BOSQICHLARI //IJODKOR O'QITUVCHI. – 2023. – Т. 3. – №. 26. – С. 226-228.

6. Turg'unov F. F., Zuxritdinov D. X. YOSHLIK-1 KARYERI MISOLIDA RUDA ZAXIRASINI QAZIB OLISHDA HOSIL BO'LGAN NOGABARIT BO'LAKLARNI ELEKTR ZARYAD USULI BILAN MAYDALASH ASOSLARI //IJODKOR O'QITUVCHI. – 2024. – Т. 4. – №. 37. – С. 74-81.

7. Бакиров Г. Х. и др. ОБОСНОВАНИЕ ПРИНЦИПОВ ВЫБОРА КОНСТРУКЦИИ И ОПТИМАЛЬНЫХ ПАРАМЕТРОВ КРЕПИ ПОДЗЕМНЫХ ВЫРАБОТОК //IJODKOR O'QITUVCHI. – 2023. – Т. 3. – №. 33. – С. 162-167.

8. Ahror o'g'li S. D., Xusniddin o'g'li Z. D. QIYA KON LAHIMLARIDA MAXSUS LENTALI KONVEYERLARDAN FOYDALANISH //IJODKOR O'QITUVCHI. – 2024. – Т. 4. – №. 38. – С. 47-51.

9. Ahror o'g'li S. D., Qahramon o'g'li S. S., Xusniddin o'g'li Z. D. GORIZONTAL TAYYORLOVCHI LAHIMLAR, ULARNING KO'NDALANG KESIMI VA JOYLASHISHI //IJODKOR O'QITUVCHI. – 2024. – Т. 4. – №. 38. – С. 42- 46.

10. Ahror o'g'li S. D., Jaloliddin o'g'li N. T., Xusniddin o'g'li Z. D. SHAXTA SHAMOLLATISH TIZIMIDAN FOYDALANIB MEXANIK ENERGIYANI ELEKTR ENERGIYASIGA AYLANTITISH //IJODKOR O'QITUVCHI. – 2024. – T. 4. – №. 37. – С. 170-174.
11. Toshtemirov U. T., Axmadov U.A., (2018). Yer osti boyliklaridan oqilona foydalanish va uni muhofaza qilishning ba'zi bir jihatlari. Scienceweb academic papers collection.
12. Ш.М. Алимов, У.А. Ахмадов. ПОВЫШЕНИЕ УСТОЙЧИВОСТИ БОРТОВ ПРИ ВЕДЕНИИ БУРОВЗРЫВНЫХ РАБОТ В МЕСТОРОЖДЕНИЕ «ЁШЛИК-1» // O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI. - 2023. – T. 2. №. 18. – С. 79-82.
13. Ф.У. Исакулов, У.А. Ахмадов. ВЫБОР ОПТИМАЛЬНОГО ДИАМЕТРА СКВАЖИН ДЛЯ ПРОИЗВОДСТВА ВЗРЫВНЫХ РАБОТ НА УГОЛЬНОМ МЕСТОРОЖДЕНИЕ «РАЗРЕЗ АНГРЕНСКИЙ» // IJODKOR O'QITUVCHI. – 2024. – T. 4. – №. 37. – С. 175-180.
14. Ф.У. Исакулов, У.А. Ахмадов. YOSHLIK 1 KONI MISOLIDA SAMARALI SKVAJINA ZARYADI KONSTRUKSIYASINI ISHLAB CHIQISH. // IJODKOR O'QITUVCHI. – 2024. – T. 4. – №. 37. – С. 194-201.
15. Isakulov F. U. ANGREN KO'MIR KONI MISOLIDA BURG 'ILASH QURULMALARINI ISH UNUMDORLIGINI OSHIRISH //IMRAS. – 2024. – T. 7. – №. 1. – С. 275-279.
16. Azimov O. A. et al. KARYER SUVLARIDAN OQILONA FOYDALANISH ORQALI, KARYERLARDA CHANG VA ZAHARLI GAZLARNI NEYTRALLASHTIRISH //International Journal of Education, Social Science & Humanities. – 2024. – T. 12. – №. 3. – С. 1-7.
17. Turg'unov F. F., Abdiyev O. X. MA'DANLI KARYERLARNING CHUQUR GORIZONTLARINI QAZIB OLISHDA MEXANIZATSIYALASH VOSITALARI VA TEXNOLOGIK O'LCHAMLARINI ASOSLASH //O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI. – 2022. – T. 1. – №. 8. – С. 678-680.
18. Turg'unov F. F. ANGREN RAZREZIDA QO'LLANILAYOTGAN EKSKAVATOR CHO'MICHI KESUVCHI ELEMENTLARINING ISHLASH MUDDATINI OSHIRISH //Uzbek Scholar Journal. – 2023. – T. 14. – С. 37-39.
19. FF Turg'unov, DX Zuxritdinov YOSHLIK-1 KARYERI MISOLIDA RUDA ZAXIRASINI QAZIB OLISHDA HOSIL BO'LGAN NOGABARIT BO'LAKLARNI ELEKTR ZARYAD USULI BILAN MAYDALASH ASOSLARI // IJODKOR O'QITUVCHI. – 2024. – T. 4. – №. 37. – С. 74-81.
20. Erkaboyeva S. I., Sulxonov D. A., Ulashov D. Z. CHUQUR KARYERLARDA RESURSLARNI TEJAYDIGAN VA EKOLOGIK TOZA TRANSPORT TIZIMI //IMRAS. – 2023. – T. 6. – №. 8. – С. 153-157.
21. Erkaboeva S. I., Sulxonov D. A., Ramanov X. S. BIR YARUSLI AG'DARMALARNI XOSIL QILISH NAZARIYASI VA AMALIYOTINI O'RGANISH //THE THEORY OF RECENT SCIENTIFIC RESEARCH IN THE FIELD OF PEDAGOGY. – 2024. – T. 2. – №. 17. – С. 49-51.

22. Erkaboyeva S. I., Malikov M. A. CHUQUR KARYER BORTLARINING QIYALIGIDA ICHKI AG ‘DARMALARNI XAVFSIZ SHAKLLANTIRISH SHARTLARINI TADQIQ QILISH //IMRAS. – 2024. – T. 7. – №. 1. – С. 174-179.
23. Erkaboeva S. I., Sulxonov D. A. MURUNTOV KARYERINING ISHSIZ BORTLARIDA ICHKI AG ‘DARMALARNING PARAMETRLARINI ILMIY ASOSLASH //INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE. – 2023. – T. 2. – №. 15. – С. 211-215.
24. Erkaboyeva S. I., Yunusov A., Samadova G. M. AG ‘DARMALAR XOSIL QILISHNING MUXANDIS-GEOLOGIK TAXLILI //IMRAS. – 2024. – T. 7. – №. 1. – С. 792-797.
25. Д. М. Курбанбаев, С. И. Эркабаева, И. М. Рахматуллаев, & А. У.Ахмадов. (2022). ВИДЫ, СВОЙСТВА И ОТРАСЛИ ПРИМЕНЕНИЕ ИЗВЕСТНЯКОВ. Uzbek Scholar Journal, 11, 28–32.